

Vlaamse clavecimbel in super-audio.

CD-bespreking door Paul Weeren, verschenen in "*het Clavecimbel*", jaargang 10, no.2

Een nieuw fenomeen op de cd-markt is de zogenaamde Super-Audio cd, een cd die op alle fronten een groter bereik heeft dan de 'gewone' cd (dynamiek, frequenties, sampling...). De precieze technische details zijn te lezen in het boekje dat met deze cd's wordt meegeleverd. Een aantal van deze cd's zijn zogenaamde 'hybride'-cd's: ze zijn af te spelen met superaudio-spelers en gewone cd-spelers.

Op clavecimbelgebied is er nog niet zoveel verkrijgbaar, maar één van de eerste clavecimbel-superaudio-cd's (gelukkig ook af te spelen op 'gewone' apparatuur) is een cd gewijd aan het Antwerpse clavecimbel, gespeeld door Jos van Immerseel. Te meer interessant, omdat er niet zoveel opnamen zijn van Van Immerseel als clavecinist. In tegenstelling tot zijn opnamen als fortepianist of dirigent.

Op de cd zijn opnamen te beluisteren van drie instrumenten: een clavecimbel van Hubert Bédard (1974) naar Andreas Ruckers (1664), een clavecimbel van Joannes Daniel Dulcken uit 1747, en een virginaal van Couchet uit 1650, de laatste twee uit de collectie van het museum Vleeshuis in Antwerpen.

Het clavecimbel van Bédard wordt in het boekje bij de cd een reconstructie genoemd in plaats van een kopie. Voor het bouwen van dit instrument werden tekeningen gemaakt van de binnen- en buitenkant van het origineel en werden zoveel mogelijk foto's genomen. Op deze basis is de kopie gemaakt, aan de hand waarvan conclusies te trekken zouden zijn over het al dan niet bespeelbaar maken van het originele instrument.

Hubert Bédard restaureerde ook de twee andere instrumenten die op deze opname te horen zijn.

Het programma is gekozen om de instrumenten te presenteren. Dat is ook wel geslaagd, maar als luisteraar moet je je wel steeds opnieuw instellen op de stukken die gespeeld worden. Sommige stukken zijn daar te kort voor: voor je 'er in zit' ben je alweer bij het volgende stuk aangeland. Wat ik persoonlijk minder prettig vind is het ratjetoe van stijlen, waaruit het programma bestaat, vooral in het gedeelte gespeeld op het Ruckers clavecimbel en het virginaal. Het is wel goed, dat het Dulcken clavecimbel in het midden van het programma staat, na alle korte oudere stukjes op het Ruckers clavecimbel zijn de iets langere franse stukken een verademing.

Jos van Immerseel is een speler die als het ware vergroeid lijkt te zijn met zijn instrument. Hij is een perfectionist, maar zonder dat hij daardoor gortdroog speelt. Integendeel, hij speelt zeer muzikaal en bevlogen. Het clavecimbel van Bédard en het virginaal zijn in middentoon gestemd, en het is te horen dat Van Immerseel precies weet welke invloed dit heeft op de te spelen stukken. Hij benadrukt de minder zuivere akkoorden en speelt in op de spanning in de melodische intervallen die door de stemming ontstaan. Dat is alleen mogelijk als je de stukken studeert op een instrument dat is gestemd zoals voor de opname. Natuurlijk komt daarbij dat je heel goed naar jezelf moet luisteren als je speelt. Je kunt altijd goed horen of iemand in staat is vanuit een zeer gedetailleerde klankvoorstelling te spelen en in te spelen op de klank die wordt geproduceerd. Jos van Immerseel bezit deze kwaliteit, dat is zeker. Stijlinzicht is iets anders dan gebruik maken van oude vingerzettingen, de bronnen met elkaar vergelijken of bijvoorbeeld die ene fis wel of niet wordt gebonden aan de g enz. Rhetorica is des te veel belangrijker: wat is het verhaal dat de componist ons wil vertellen? Vooral in dit laatste opzicht is dit een hele goede cd, maar dat was ook te verwachten. Immers, in het verleden heeft Jos van Immerseel een aantal cursussen gegeven over deze materie. Met bronnen gaat hij heel zorgvuldig om, en zorgt voor plausibele oplossingen met betrekking tot voortekens (*musica ficta*), herhalingen, het wel of niet spelen van het laatste akkoord in virginaal-literatuur (zo laat hij in de Pavane van Peter Philips dit laatste akkoord weg). De keuzes die hij in dit opzicht maakt verhelderen de structuur van de stukken. Er is veel aandacht voor vorm en lijn. Als hij al oude vingerzetting gebruikt, is dat niet te horen, maar dat stoort mij absoluut niet. De articulatie is afwisselend en staat ten dienste van het affect van de stukken. Rubato is veelvuldig, maar altijd binnen het kader van de grote slag, die nergens geweld aan gedaan wordt.

Het hoogtepunt van de cd is voor mij de Fantasia en Fuga in a, BWV 904 van J.S. Bach. Nooit laat Van Immerseel zich verleiden om zich in details te verliezen, en speelt duidelijke, ademende structuren. Het tempo is lager dan het tempo dat we in de regel bij dit stuk horen. Het tempo van deze opname is logisch als je er vanuit gaat dat er als maataanduiding C staat en geen Alla Breve ϕ . Het feit, dat het Dulcken clavecimbel geen Duits clavecimbel is dat Bach gekend zou kunnen hebben, is ook niet zo belangrijk. Het instrument is helder genoeg, alle stemmen zijn in de Fuga goed te horen, de klank is niet zo verzadigd als bijvoorbeeld bij een Frans clavecimbel.

Er mag wat mij betreft nog veel meer Bach op cd verschijnen door Van Immerseel gespeeld op deze Dulcken, een prachtige combinatie.

Paul Weeren, verschenen in "*het Clavecimbel*", tijdschrift van St. Clavecimbel Genootschap Nederland (www.scgn.org)